

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(XXI.)

A' TS. ÉS KIR. FELSEG' KEGTELMÉVEL

Indúk BÉTSBÖL Pentéken II. Mártziusban. 1796.

Egy Ujjság-író arra taníttya a' többi Ujjság írókat, hogy, ha kedvességet akarnak magoknak minden Olvasóik előtt nyerni, a' Frántzia *finum manérosságot* kövessék. Mi pepig ennek a' *Frantzia manérnak* a' principiuma? — az, hogy az ember soha senkinek kedvetlen hírt ne mondgyon, hanem inkább kételenségből hazudgyon.

A' *Frantzia manérnak* ezenn principiumáról, éppen akkor adott-ki egy magát meg nem nevezett Író egy munkát, a' mikor az az esmeretes Frantzia Vezér *Turenne*, leg kegyetlenebbül pusztított a' *Palatinátusbann*. A' tizimje a' munkájának ez volt: — „Frantzia *Manérosság*.”

Az öregeknek örökké az ő böltséfségekről beszélleni, gondolkodásaik' módgyának fundamentomoságát ditsérni, őket leg alább so esztendővel örökké

ifjítani, 's-egy szóval előttök és az ő jelen-létekbenn a' régiségekről egy szót se beszélni — a' széy leányoknak örökké az ő szépségekről terefetyélni, a' rútnak pedig az ő elme-beli táalentomjaikat 's-az ő jóságokat magasztalni — a' Tudósok' szavaira örökké *igent*, a' tudatlanokéra pedig örökké *talamoto* mondani — a' Belső emberek előtt az ő tudományokról soha nem szollani, hanem a' testnek közönséges gyengeségeit emlegetni — a' tsalárd embert nem tsalárdnak, hanem a' maga környülállásainak tökéletesítésénn igyekező embernek — a' roszsz leánt nem R—nak, hanem társalkodó leány-afszszonynak nevezni — az ingyen-afsztaloknál az ételt és italt úgy ditsérni, mint-ha az ember jobbat sohasem nem ett sem nem ivott volna — egy szóval, kedvetlen igafságot soha senkinek nem mondani, hanem inkább kéntelenül hazudni — ezek 's-több e'-félék az oktatásai a' feljebb említett *Frantzia Manért* magyarázó nevetlen Irónak.

Már ez fzerént, mint-hogy mind *Német* országonn mind az egész világonn, leg többenn a' békefséget ohajttyák, erről kellene írni az Ujjság-iróknak, 's-ha semmi nints is belölle, kéntelenn hazudni kellene! — Köszönnyük a' tanátsot, de most tsak a' tanátslónak hagyjuk.

Az *Alsó Rénusi Curier* nevű Ujjság azonban nem láttatott meg-vetettnek lenni ezen tanáts-adáft, midönn Fébr. 19-dikénn azt profétálta vólt: — „hogy valosággal békefség fog lenni; és már a' traktálások ohajtott útbann vagynak. A' világ (úgy mond ő) majd meg fogja esmerni egy *Monárchának* fáradozásait, a' ki a' maga kötelelségivé választotta az emberek' boldogságát és Europa' tsendefségit vízfza-adni. Ő pedig (ez az Ujjság-iró) örökké első vólt a' békefség' meg-jövendölésébbenn, és abban soha meg se tsalatott. „

A' *Neuwiedi* Ujjság-iró azt igéri ennek az *Alsó Rénusinak*, hogy ha most bé-telik a' jövendölése, a' *Habakuk* Proféta formájábann fogja ötet le-f. fterni — ífzik is egyet az egélségiert — 's-tízteletire egy gyétyát is gyujt.

S z ö v e t t s é g e s B e l g i u m .

A' *Frieslándiai* Rendek egy forma szerént való *officialis* hír-adásbann tették közönségessé, mik történtek légyen az ő fő Városokban *Leowardiabann* Jan. 26-dikától fogva Fébr. 12-dikeig, olly végre, hogy a' Convent' öszsze-gyűlése iránt való egyet-értésre ők is reá eröltetődgyenek. A' *Historia* ez: —

Jan. 26-dikánn estve, minekutánna az az előtt való nap a' városbol a' Frantzia örző sereg ki-takarodott volna, a' Rendekre mérgelődő Polgárok közzül egy fereg, magát a' városi Stutzosokkal egyesítette, és magát *Reformáló Commissiónak* nevezvén, fegyveresen és fel-tartott bajonétokkal a' *Frieslándiai* Rendek' tanátskozó palotájába bé-rontott, a' Rendek közzül sokakat helybe mindgyár, minekutánna őket kemény méltatlanságokkal illette volna, árestáltatván, a' Strázsa-házhoz hurtzoltatta. A' Rendek közzül azok, a' kik el nem fogattattak, vagy *Gröningába* által nem szaladtak, más nap öszsze-gyűlvén, a' *Reformáló Commissiónak* minden kivánságaira reá állottak, és minden rendeléseket az szerént adtak-ki, a' mint ez a' Rébellis Commissió elejkebe-írta, hogy, így kell. E' mellett kéntelenek voltak azt is ki-hirdetni, hogy ők mind ezeket a' dólgoakat önként és nem kényszerítette tselekefzik. Így hivattattak öszsze a' *Nép-gyűlések*, így nevezettek-ki a' *Választók*, és ezek így választották vég-re ki a' *Kép-viselőket*. —

Mind ezek a' dólgoak így folytak Fébr. 12-dikéig, a' midőn a' *Gröningába* szaladott Rendek onnét, egy kised Frantzia Vadász seregtől késertette, *Leowardiába* viszfza érkeztek, és előbb a' város kapujábann a' Gyűlésből el-tüzetett Rendektől, az utánn pedig a' Tanáts-háznál kételenségből öszszegyülekezve lévő és tanátskozó Rendektől is, be-tsüllettel fogadtatván, a' tsendefségnek és rendnek viszfza-állittódására mindgyár ujj rendeléseket adtanak-ki, a' Strázsa-háznál kemény tömlötzre tétett Rendeket el-botsáttatták, és őket a' Frantzia

Vadász katonák' oltalma' alatt, *Státus-kotsikbann* nagy tífzelettel a' Tanáts-házhoz késértették. Mind ezek a' Contra-Revolutziós historiák pedig, az e'-féle gyülésekből el-maradni ritkann szokott vendégeskedések által, mellyeket a' Rend-urak, a' Tífztviselők, és a' Frantzia Vadász fereg' tífzttyei, egymásnak költsönösönn adtak, koronáztatódtak-be. —

Főbb végzése ekkor mindgyár a' volt a' *Frieslándiai* Rendeknek, hogy ők mind azokat, a' rendeléseket és parantsolatokat, a' mellyeket az ő társaik Jan, 26-dikától fogva, a' támadóktól kényszerítette, tetek, erő-nélkül-valóknak lenni hirdették, és semmivé tették. Egyszersmind a' Nép gyüléseknek öfzfze-hivattatódását, és az válaftásaikat is semmit-érőknek lenni decretálták: hanem ugyan ekkor arra is meg-határozták magokat, hogy a' Conventnek öfzfze-hivattatódása iránt a' *Hágai* Közönséges Rendekkel már most ők is egyet értenek, tsak azt az egyet kérvén-ki, hogy a' Conventnek öfzfze-gyülése Martzius' 9-dikéig halasztódyék-el. — Abban a' jelentésbenn, a' melly által a' *Frieslándiai* Rendek a' Közönséges Rendeknek ezenn végzéseket tudokra adták, *pro notitzia* utoljára azt a' meg-jegyzéft. tették hozzá: — „melly igen keserves fájdalmat okozzon nekik olyan időt érni, a' mellyben a' többi 6 Szövetséges tartományok, noha a' *Grüningai-aktól*, az el-nyomattatott *Frieslándiai* Rendeknek segedelmire a' leg dítseretesebb módonn meg-szollitattak is, ezeket mindazáltal hideg meg-határozottsággal, a' leg iszonyabb méltatlanságoknak prédául ki-tétetődni hagyták. „

A' *Seelándiai* Rendek is olyan *Nota-bene* mellett állottak reá a' Convent' öfzfze-hivatódására: — „hogy ők a' *Seelándiai* népnek magábann fenu-álló Föségéről (*Souverenitásáról*) sem egézfzen sem rész szerént' le nem mondanak: hanem a' Fő-Uraság' julsából, tsak meg-határozott időig botsátanak által a' Conventnek valamelly részt, és tsak annyira, a' mennyire azt a' Közönséges Szövetség' java kívánnya. „ —

A' Convent' öfzsze-gyülésének Mártzius' 9-di-kéig való el-halasztódását a' *Seelandiai* Rendek is kéri. —

A' Közönséges Rendek azonban mind ezekben a' vizfsza-írásokba is meg nem botránkozván, Fébr. 20-dikán egy Hirdetést tettek *Hágában* közönséges-sé, a' mellyben minden már ki-vállasztatva lévő Kép-viselőket meg hívják, hogy *Hétfünn*, Mártz. 7-ső napján dél-előtti 10 orakor, a' számokra ki-rendeltetve lévő palotába gyülekezzenek öfzsze, és a' Convent kezdgyen-el lenni, mellyel a' Közönséges Rendek azonnal el-öfzolván, nem lesznek többé. —

A' Hollandia tartománya' Rendgyei pedig még ezzel se elégedtek-meg: hanem Fébr. 20-dikán egy rend kívül való gyűlésben az előbbeni Hirdetésnek vizfsza-vételire és annak ki-hirdetésére bírták a' Közönséges Rendeket: — „hogy a' Convent azonnal el-kezd lenni, mi-helyett 80 Kép-viselők együtt lesznek., — Ehez képpelt. némellyek szerént Fébr. 25-dikén el-kezdődött a' Convent: mások azt erőfsítik, hogy Mártz. 29-dikéig csak ugyan el halasztódott.

Az a' *Leydai* esmeretes Ujjság-író *Lüzac*, a' ki egyszermind Haza-Historiát tanító Professor volt, a' maga tanító-székit már bizonyoson el-vefztette azért, mint másfszor is említettük volt, hogy nem fogta meg-nyerni írásai által a' mostani *Hollandus* Uralkodók' kedvit,

Bremából egy irás küldetett által a' Szövettséges Belga tartományokba, hogy a' nép között el-öfzelefsztödgység. Az írónak neve helyett ez az aloll-írás olvastatik rajta: Patriophilis. A' *Hollandia'* tartománya-beli Kép-viselők ezt az irást *officialiter* tétették a' közönséges levéljeiben közönséges-sé. Az említett Kép-viselők, halállal és minden féle vefze-delemmel fenyegettetnek benne, és a' nép intetik, hogy kelljen-fel ellenek. Annak, a' ki hiteles laifromot küld által *Bremába* mind azokról a' *Belgák-*

rol, a' kik arra voxoltak, hogy az *Oraniai* Printz mellett való katonáskodásra ki-vándorlott Belgák' halállal való meg-büntetésekéről egy Hirdetés tetetődgyék közönségsé, mind pedig azokrol a' kik ez ellen voxoltak, 20 aranyok, annak pedig, a' ki egy *Hollandiai* Jákobinusnak vagy Terroristának a' fejit fzoigáltattya kézhez, ezer aranyok ígértetnek jutalomul ebbenn az irásbann. A' *Hollandiai* Képviselők, minekutánna ez az irás az ő Gyülesekben fel-olvaftatott volna, decretálták: — „Hogy az, a' Gyülés' minden napi munkáinak közönségsé tetetni szokott leveleibenn hirdettődgyék-ki, mint-hogy így, mind azok a' balgatag és szánakozásra méltó emberek attol a' fáradságtol, a' mellyel ezt az irást külömbenn minden titkos utak és eszözök által kén-telenítették volna el-fzélefszteni, mind pedig azok, a' kik benn az országbann annak el-fzélesztésinn munkálódtak volna, a' veszedelemtől meg-mentődnek; egyfzersmind azt is meg-mutattyák ilyen módonn a' *Hollandiai* Képviselők, melly kevésse szégyelhetik ők a' magok tselekedeteiket, és melly kevés okok vagyon azoknak a' Nemzet előtt való titkolására.„ —

A' *Brémai* Tanátsnak egyfzersmind jelentés tetetik, hogy ő, a' mint a' *Belga* Közönséges Rendek magoknak hizelkednek, a' még eddig *Bremában* mulató minden hazáját el-hagyot *Belgáknak*, úgy nevezett *Correspondens-Commisszióknak*, 's-más akar-mi egyéb nevet viselelőknek, tudtokra fogja adatni, hogy *Bréma* várofsát és vidékeit 24 órák alatt oda hagyják, ne hogy külömben olly eszközök vétetődgyenek elő, a' mellyek a' városnak magának kárára lehetnének.

F r a n t z i a O r f z á g.

Párisbol, Febr. 20-dikán. —

Febr. 18-dikánn 24 Livra kész pénzért 6925 *Assignata* Livrákat adtak *Párisban*. — Tudgyuk, hogy

az erőltetett költsönbenn, csak a' Belgiumi 9 ujj Departamentomokból 70 Milió kész pénz Livrát hajtat a' Directorium Parisba. Következés-képpen a' Regula De-tri szerént, csak ezenn 70 Milliókkal 20 Milliárd Livra Afsignatánál többet vizsgálva válthat a' circulatzióbol, ha akar. — Ebből látni lehet: miokonn és fundamentomonn nevezik némelly Frantzia irók a' Directoriumot, leg nagyobb kupetznek és 'Sidónak. — (A' *Moniteur* nevű *Parisi* Ujjság-irórol p. o: azt mütatta vólt meg a' minap a' *Newwiedi* Német Ujjság-iró, hogy eddig, Afsignáta afztagjainak kell leni. Már ez lehetetlen, hogy arany hegyeket ne képzelt vólna magának abbann a' történetbenn, ha az Afsignaták' betse meg találna jöni. Most láttya, hogy a' Directorium maga is annak örvend, mennél oltsóbbann szedheti ki az Afsignatákat a' circulátzióbol, nem hogy nevelni igyekezné azoknak a' betsit. — Kezdenek ki-nyilatkozódni a' Directoriumnak az erőltetett költsönnel való mesterkedései.)

Párisbol, Febr. 24-dikénn. —

Végezetre valósággal meg-esék az Afsignáta-Fá-brikának semmivé-tétetődése. Februarius. 19-dikénn az ahoz tartozó minden eszközök a' *Vendome* nevű piatzra ki-vitettetvén, némelly cerimoniák után öszsze égettettek. Ugyan ekkor az erőltetett költsönből bé-jött Afsignaták közzül, 890 Millió Livrányi égettett öszsze; a' melly a' Fébr. 8-dikánn öszsze-égettetett 247 Milliókkal együtt, 1137 Milliókat teszen. Ide számlálódván még azok is, a' mellyek a' Directoriumnak egy közelébbi hirdetése szerént, már a' kaisába vizsgálva jöven, tentával keresztül vonnattattak, és az égetésre el-készítettettek, valami 4-gyed rélzit teszik a' *cursusban* vólt Afsignaták' masz-sájának. —

Fébr. 22-dikénn 7800 Afsignáta Livrákat adtak 24 kész pénz Livrákért. —

Az a' *Nemzeti Bánko* is, a' mellyről ez előtt jó idővel emlekeztünk vólt, már fel-állott.

Minister *Dubayet* igen sietve készül útnak indulni Konstantinápoly felé, valamint szintén *Faipoult* is *Genuába*. A *Curiosusok* azt tudakolják: mi okon küldi a' Directorium a' leg jobb hadi Ministerit Konstantinánápolyba, a' leg jobb Finantz-Ministerit pedig *Genuába*? És miért viszen az első, olly sok Indzsinéreket, Tsillag-visgálókat, Patranyus és tengeri tiszteket, magával oda? — Ezekre a' kérdésekre némellyek azt felelik, hogy a' *Török Udvar*, a' mint gyanítani lehatt, a' *Fekete-tenger*' parttyainak és a' *Konstantinápoly* mellett lévő tenger szorofsának meg-visgálását és jó karba való helyheztetését *Dubayetre* akarja bizni: a' *Genuaiaknál* pedig a' Finantziával van baja a' Directoriumnak, és azért küld Finantziához értő embert oda. —

Fenn forog az a' kérdés is: mi okból küld a' Directorium leg inkább katona személyeket a' külső Udvarokhoz Követeknek? — Azért, felelnek mások, hogy a' Nemesi rang Frantzia országban el-töröltetvén, már most csak a' Generálisok tarthatnak (az ő gondolatt yok szerént) a' külső Nemességgel egyenlő rangot.

Az *Öt-százak*' Tanáttsában decretáltatott közlébről, hogy a' Tanáttsnak egyik palotájában az Archivum mellett, a' Tanátts' tagjainak számára egy *Bibliotheka* készittessék, a' hol ezek, mikor nem tanáttskoznak, öfzsze gyülekezhesenek. Öfzsze szedetnek ide, a' régi *Classicus Auctorok*; az ujj Frantzia Irók közzül pedig, valamint az Idegenek közzül is nevezetesenn azok, a' kik a' *Törvény-tudományról*, az *Administrációról*, a' *Mórálról*, és a' *Történetekről*, kivált a' mellyeknek Frantzia országhoz bé-folyása vagy on, leg jobban irtak.

Semmi ujj nints az ég alatt:

Ez egy köz példa-beszéd. Ennek ma is egy igen eleven bizonyosságát olvassuk a' közönséges levelekbenn. Így járt a' szegény *Telegraphus* is.

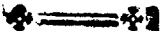

Ennek fel-találását, csak a' minap, a' Frantziák magoknak tulajdonították: a' világ, tsudának magyarázta a' dologot — pedig, mind a' találmány meg-avúlt régiség, a' hafzna is olyan tsekélység, hogy már a' frantziák is el-felejtkezni láttának rólla, vagy leg alább tsak a' tsatázás alatt akarták hafznát venni. —

Valósággal (így ír a' Betsi Udvari Ujjság-író) ennek a' *Telegraphusnak*, vagy az akkor úgy nevezett *Pyrsiadénak*, egy igen környülállálos és nevezetes le-írását olvashatni *Polybiusban*, a' melly a' Tudósok' figyelmetefsége aloll még mind ez ideig ellopta magát, és a' mellyet mi az egyéb-féle matériák' szük-volta miatt, most szórol-szóra ide nyomtattatunk. Az Olvasók' kötelessége leszen meg-ítél-ni, hogy, vallyon ennek a' *Telegraphusnak* fel-találása, *Chiappe* nevű Frantziának-e', a' Német *Böckmannak-e'*, vagy inkább a' Görök *Demoklitusnak*, vagy még is inkább a' *Polybius' Cleoxenusának*, tulajdoníthatatik? „ —

Itt következik továbbá summáson az, a' mit ez a' régi Politikai és Hadi Historiá-író, *Philippus Királynak Scotussától* való viszfza-jötéről, a' maga iddik könyviben így ír: — „

„Hogy pedig neki (*Philippusnak*), azon dolgok közzül, a' mellyek jelen nem létében történédenek, az ő figyelmetefségét semmi el ne kerülje, rendelést tett, hogy szurok-métsek általa' *Tisanos*rol, mindent tudtára adgyanak. Ez egy *Thefsáliai* hegy, a' melly mint egy arra alkatottnak lenni láttzik, hogy rolla, a' túl rajta történő dolgok, e'-féle jelek által hirül adódgyanak. Mint-hogy pedig ezen *Pyrsiadét*, vagy jelek-által-való hir-adás-mesterséget, noha az a' háboruk' ideje alatt igen fontos dolog, még senki is illendő szorofsággal le nem írta: erre nézve én hafznosnak itélem lenni, hogy ne fussak rajta keresztül, hanem, hogy elégséges és a' matériának fontofságához alkalmaztatott tudósítást tegyek rólla. Minden tudgya, hogy minden féle környülállásoknak akar melly szempillantatok-beli hafz-

nálhatása, kivált a' háborukban, leg jobb eszköz szokott lenni. Már pedig minden eszközök között, a' mellyek bennünket a' nagy következésű szempillantás oknak illendően való használhatására segitenek, leg első rangot azok a' szurok-métsek érdemelnek, a' mellyek tulajdon-képpen erre a' végre készült vigyázó helyekenn meg-gyulytatván, néhány napi járásnyi távolságu mezfzseségről, meg-határozott hírt tesznek. Erre való nézt minden tsudálkozhatik, midőnn láttya, hogy a' segedelem éppen azon a' helyen, és abbann a' szempillantásban érkezik-meg, a' hol és a' mellybenn az, leg szükségesebb, ha nem tudgya, hogy egymástol illendő függésbenn lévő és alkalmas időbenn meg-gyujtatott tűzi jelek vóltak légyen azok, a' mellyek ezt a' tsudát tselekedték. „

„A' régi időkben az a' mód, a' melly szerént a' tudósítások szurok-métseknek segedelme által tetetődtek, igen egy-ügyü, és többire hafzon-nélkül való vólt. Mert, mivel-hogy az egész készület tsak valamelly bizonyos számu meg-határozott jelekből állott, a' mellyek felett az emberek előre meg-egyeztek, a' történetek pedig magokat előre meg-határozni nem engedik: ezenn az okonn, az előre el nem láttatott történetekről, ezen a' módonn nem lehetet hírt tenni. Az olyan történetekről, a' mellyek felől előre özfzfe beszéllhettek az emberek, mint p. o: hogy az hajós sereg *Chacishoz*, vagy más meg-határozott helyre meg-érkezett, könnyen hír-tétethetett: hanem, a' midőnn nem vélt dólgek esnek, ha valahol a' lakosok között öldöklés támad, ha a' váras el-árultatik, ha gyilkosság történik, egy szóval, a' midőnn a' jövődönnek kebelibe takartatva lévő és a' halandóktól nem is gyanittatható történetek fordulnak elő, a' mellyek mindazáltal éppenn azért, hogy leg kifsebb gyanu és gondolás nélkül, menkőhöz hasonló módonn tűnnekelő, annyival sietőbb és illendőbb segítő eszközöket kívánnak, már illyenkor az illyen történetek, nintsenek a' régi módi tűz-serpenyők' határibann; mivel, mint-hogy akkor az emberek, tsak az előre meg-határozott je-

lekhez kötöttek magokat, az előre el nem láttatható dolgokrol előre nem is egygyezhetek-meg.

„Ezeket a' hibákat az utánn igyekezte ugyan *Aeneas* a' maga hadi mesterségekröl irott munkájában meg-jobbitani: de nem szerentsébbb követke-zéssel, mint az előtte éltek &c.

(Itt elő hordgya *Polybius* hoszfazonn az *Aeneas'* projectomjaiban találtató hibákat, és az utánn így szoll: —

A' leg utolsó mód, a' mellyet egy bizonyos *Cleoxenus*, vagy mások szerént *Democlitus* fel-talált, de a' mellyet mi jobbitottunk-meg, a' bizonyos mód, és akar melly történetröl meg-határozott hír-adást teszen; de azonbann ehez is nagy szorgalmatofság és szoross vigyázás kivántatik. Ez a' következők-böl áll: —

„Az egész *Alphabetum* osztattatsék öt Sorokra a' melly szerént, mint-hogy az *Alphabetum* 24 betükböl áll, a' négy első sorokban 5, az ötödik sorbann pedig csak 4 betük jutnak. De ez a' hijjánofság semmit se tesz. (A' mi Grammaticus-sáink hamar gondolnának még egy betüt.) Az utánn egy táblát készít az ember magának, a' mellyen az *Alphabetumnak* 5 sorjai fel-osztva vagynak. Ekkor az, a' ki első a' hír-tételbenn, két fel-emeltetett szurok-métsekkal jelt adván, ezeket mind addig fel-emelve tarttya, mig a' másik helynél álló vigyázó, hasonló szurok-métseknek fel-tartása által vizsgálza felel; a' mi is arra való, hogy a' hír-adók bizonyosokká tétetödgyenek a' felöll, hogy egy-másra jól figyelmeznek, és egymást jól meg-értették. Az első hír adó előbb a' maga bal keze felöll lévő szurok-métsek sorából tart-fel egyet, kettöt, vagy hármát, az szerént, a' mint a' másik strázsa-helynél álló embernek az első, második, vagy harmadik sor-beli betüt akarja jelenteni. Hasonlót tselekezik a' jobbja felöll lévő szurok-métsekkal is, azt adván ez által a' másiknak tudtára, hogy az előbb jelentett sorbann, hányadik betüt

akarja mutatni. Ha az első betűt kell mutatni, úgy egy métszet emel-fel; ha második a' betű, kettőt; ha harmadik, hármát; 's-így tovább. —

„Már most, minekutánna egyet-értettek, ki-ki el-megyén a' maga Strázsa-hellyéhez. Itt mindeniknek két-két mozgatható nagyító-néző-tsőjinek kell lenni, mellyek közzül egyik a' jobb oldalra, a' másik pedig a' balra vagyon igazítva. A' feljebb említett betűs táblák is fel-szegezettve vagynak a' néző instrumentumok alá. Ennek az egész kézületnek egy 10 lábnyi szélességű és embernyi magosságu kert vagy dészkázat által kell körül vétettetni, hogy az égő métszetek, a' mikor szükség, rajta felül emeltetődhesenek, és esmét le-botsattatván, benne vagy mellette el-dugattathassanak. — Mikor már mindenek így el-készültek, és az ember hozzá akar kezdeni a' hír-adáshoz, p. o: ha azt a' tudósítást akarja tenni, hogy a' katonák közzül valami százig valók az ellenséghez által mentek, szükség leg előbb is, hogy a' dolog mennél kevesebb szókba foglaltassék, így p. o: *Krétaiak százann el-fzűktek.* Az utánn így megy a' manipulatio: — „

„Az első betű *K*, a' melly az Alphabetumbann 10-dik lévén, a' táblánn a' második sorbann esik; ezért az első strázsa-háznál két métszetek emeltetnek-fel-bal felölről, hogy tudhassa a' másik strázsa, hogy a' mutatott betűt a' második sorbann kell keresni a' táblán. Az utánn jobb felölről 3 métszetek emeltetnek-fel, a' mellyből mindgyár eizibe jut a' másik strázsanak, hogy az előbb jelentett sorbann az 5-dik betű az, a' melly mütattatik. Már tehát tudgya hogy a' *K* betű mütattatott. Fel-írja. Az utánn így esik a' dolog az *R*-rel. Balról 4; jobbról pedig 2 métszet tartatnak-fel; mivel-hogy az *R*, a' táblánn a' 4-dik sorbann a' 2-dik betű. A' vigyázó fel-jegyzi ezt is &c. &c. „ —

Ezekből lehet látni, hogy, melly régi találmány a' *Telegraphus*!

A' Frantziák most tehát nem mondhatnak egyebet, hanem csak, hogy ők is meg-probálták arra a' ha-

fzonra fordítani a' *Telegraphus*t, a' mellyre a' régiek fordították, azzal a' különbséggel, hogy a' régiek égő szurok-métsék által mutatták mezfűzéről a' betűket, a' Frantziák pedig egy magoss rudra szegzett, és külömb külömb-féle figurákatsívalható, alollrol egy spárga által mozgattatható három botokkal, mellyekkel koránt sinsen annyi baj, mint a' régieknek a' magok szurok-mettséikkel volt, a' millyeneknek legalább kellett minden státziónn 10-nek lenni; miathogy minden betűnek jelentésére két métsnek felemelése kívántatott. —

Egyéb aránt azt is meg lehet jegyezni, hogy a' *Néma* gyermekek' tanítására a' Frantziák eleitől fogva reá adván magokat, láthatták, hogy ezek a' magok 10 ujjai által mindenik betűt jól ki-mutatják, és egymás között akar miről beszélgethetnek. Ha tehát 100 Némát, bizonyos távolságra egymástól állítanának, az első *Néma* a' másodikuak, a' második a' 3-diknak, ez a' 4-diknek, 3 diknek, és így végre a' 100-diknak, igen hamar tudára adhatna minden dólgot. — A' Frantziák rudakat gonáóltak a' Némák helyibe, a' mellynek a' felső végre szegeztetett 3 botok, éppen azt a' szolgálatot teszik, ha alollrol egy spárga által mozgattatnak, a' mit a' Némák' ujjai tennének, az az, mind a' 25 betűt ki mutathattják. Így p. o: Veszek egy botot. Meg fúrom a' középit és két végét. Veszek még más két botot. Ezeknek meg fúrom egy-egy végeket. Az egyiknek a' végét, annak a' végivel foglalom özfűze, a' mellyre 3 jukat furtam. A' 3-diknak meg-fúrt végét ugyan ennek a' három juknak másik végivel; de úgy, hogy ne szoríjjanak-meg a' srófok által, hanem, mint a' *Néma* gyermek' ujjai, minden felé mozgatódhasanak. Az után egy rudat fel-állítok egyenesen. Az özfűze foglalt 3 botot, szonn juk által, mellyet a' középső botnak a' közepire furtam, a' fel-állított rúdnak a' tetejire srófolom, de úgy, hogy ebben a' jukban is mozgatódhasanak. Éppen olyan, mint ha egy nagy Z betűt tettem volna fel a' rud' tetejire, a' melly Z. most az egyik lábát nyújt-

hattya-ki, majd a' másikat; most Görög Π, majd Magyar L formálog fordulhat, 's a' többi. Ha reá figyelmez az ember, észre veheti, hogy ezek az okosonn ölfzfe foglalt 3 botok, vagy létzek, több figurát tsinálhatnak ott a' rud' tetejiben, mint-sem a' mennyi betüink vagynak. Tsak a' kívántatik-meg, hogy egy le-nyúló spárga által egy alatt álló embertől igen alkalmoson mozgattatsanak. —

A' Frantziák a' folyó háboru alatt ilyen Telegraphusokat készitettek vólt *Páris*tol fogva *Lille* váráig mind azokra a' magosabb hegyekre, a' mellyeknek egyikiről a' másikára nagyító üveg-tsők által el lehetett látni. Mindenik hegyenn egy szüntelen vigyázó embert tartottak. Ha a' *Párisi* Telegraphus meg-mozdúlt, arra egymás utánn az egész *Lilléig* valók mind meg mozdúttak. A' melly figurákat a' *Párisi* mutatott, azt a' szomszéd Telegraphus is mindgyár utánná tsinálta, és így futottak-el a' figurák egész *Lilléig*. Azt, hogy a' figurák mitsoda betüket tesznek, tsak a' *Párisi* és *Lillei* Telegraphus-mesterek tudták; A' közbenn-lévők pedig tsak ezeknek tsinálták utánnok a' figurákat, a' nélkül, nogy tudták volna, mellyik mit teszen. Így kevés minutumok alatt, és elég titkoson, *Lilléből* *Páris*ba, 's-innen meg vízfzfa érkezhett a' hír. — Eppen ezt a' szolgálatot tették a' régiek' méttsei.

B é t s.

A' Napokbann a' *Ménusi Frankfurt*bol kétgazdag Kereskedők fordulván-meg itt *Béts*benn, itt is a' *Frankfurti* szokáshoz akarták magokat alkalmaztatni. A' B. W. Familiát arra vették, hogy *Fározzanak*. Ez meg-esvén, a' dolog tudára esett a' *Politziának*; és más nap a' jádzók közzül külön-külön mindanizemélly kéntelen vólt meg fizetni a' három-három száz arany birságot, a' melly itt meg hátározott büntetése a' meg tiltott *Fározásnak*. —

Dum fueris Romæ, Romano vivito more!

Magyar Ország N. *Körösi* lakos *Thenke András* urat, N. *Pest* Vármegye *Contractionális* *Commissariusát*, hofzizas hiv szolgálatiért, ezen folyó esztendőben Jan. 28-dik napján mind két ágon lévő maradékaival együtt nemesi rangra emelni, méltóztatott *Felséges* *Urunk*.

Továbbá méltóztatott ő *Felsége*, a' *Pesti* *Universitás*nál *Fő Tiszt. Mitterpacher* *Lajos* Urat, a' *Physica* - *Geographiának*, *Természet'* *históriájának*, *Technológiának*, és a' *Mezei* - *Gazdaságnak* *Professora*t: és *Fő Tiszt. Rausch* *Ferentz* Urat a' *Pura* és *Practica* *Mathesisnek* *Professora*t, és a' *Kalotsai* *Érseki* *Káptalannak* *tituláris* *Kanonokját* *Apáturi* rangal, és eddig volt fizetéseknek két száz forint esztendői nevelésével, sok esztendőktől fogva való szorgalmatos és hasznos szolgálatyokért, meg-jutalmaztatni.

H i r - a d á s .

Weber *Simon* *Péter* *Pozsonyi* *Könyvnyomtató'* betőivel jöttek *Világ'* eleibe, 's találtathatnak nálla *Pestenn*, az ő szokott szállásán, *Jósef* napi *Vásárkor*

A' *Világnak* közönséges *Históriája*, mellyet, *Magyar* *Hazájához* viseltető szzeretétől indittatván, néhány jeles és hiteles *Authorokból* ki-szedegetett, 's *Hazájának* elő nyelvén bátorodik nékie, mind igaz fiúi szzeretetnek áldozatját mély alázatossággal bemutatni *G v a d á n y i* *Jósef* *Magyar* *Lovas* *Generális*. Az első *Rész*, mellynek elein a' *Szerző* *Képe* szemléltetik, izoll a' *Bévezetés* után 1.) A' *Zsidókról*. 2.) A' *Babilóniakról*; 3.) A' *Fenítziusokról*; 4.) Az *Egyiptomiakról*; 5.) A' *Sinaiakról*; 6.) Az *Indiaiakról*; 7.) A' *Scithákról* és *Celtákról*; 8.) A' *Médusokról*, *Persákról*, és régi *Azsiái* *Nemzetekről*. — A' 2-dik *Rész*, magában foglallya a' *Rómaiak'* *Históriáját* egészben a' *Rómaiak*, által lett meg-hodoltatásig. Be-fejezi ezt a' *Részt*. A' *Görögök'* szép *Mesterségeinek*,

Litteráturájoknak, 's tudományoknak leírása. Ezen hasznosan gyönyörködtető Munka, a' mostani időkig fog folytatni — Ez a' két Réfz, egy Kötetbe jó 8vo maj. Az arra 1 for. 12 xr.

Unalmas órákbann ' vagy is a' téli hosszú estvéken való időöltés. Gvadányi József — által 8vo 30 xr. — Vagynak még a' több Munkáiból is ezen M. Authornak:

M. T. Cicerónak az Ember Tisztérőlés Kötelességeiről, a' maga fiához írtt három Könyvei. Magyarra fordította Kovácsnai Sándor, a' M. Vásárhelyi Collegio n' néhai érdemes Tanítója — 8vo 36 xr.

A' Természet Históriája, mellybenn az Asványoknak, Plantáknak, és Állatoknak három Világai, azoknak meg-esmertető bélyegeivel rendbe-fedve és a' gyenge elmékhez alkalmaztatva, mind együtt magyar nyelven leg először ki bocsátotta Gázi István 8vo 30 xr.

Uj Méhesz, vagy is a' Méheknek Magyar Hazánkhoz alkalmaztatott Gondviselése. Második meg bővítettettt Kiadás. 8vo 30 xr.

Weszprémi István Orvos Doktornak Magyar-Országot illető hat különös Elmélkedései, 8vo 20 xr.

Yung' Éjzakai és egyéb Munkái Fordítottak Pézeli József által. Két Kötet 8vo 1 for.

Imádságos Könyv, melly a' Keresztyén Ember mindennemű állapotjához és a' Magyar Anyaszentegháznak szokásához alkalmaztatott 8vo. Író-papíron 30 xr. Nyomtató papíron pedig 20 xr.

Campéna: a' Lélekről és az Etkötsökről írott Könyvetszéki 3-ad formábann. Az elsőnek 18, a' másíknak 15 xr. az arra.